

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Dziecka
Marek Michalak

Warszawa, 28 grudnia 2017 roku

ZSS.422.50.2017.AG

**Pani
Anna Zalewska
Minister Edukacji Narodowej**

przemoc z użyciem nowoczesnych technologii stanowi poważny problem społeczny oraz wychowawczy. Coraz częściej odnotowujemy poważne przypadki cyberprzemocy, które prowadzą do dramatów wielu młodych ludzi.

Charakterystyczna dla tego zjawiska jest szybkość rozpowszechniania materiałów kierowanych przeciwko ofierze oraz powszechna ich dostępność w sieci, co sprawia, że jest to zjawisko szczególnie niebezpieczne i trudne do wyeliminowania.

Najwyższa Izba Kontroli w 2017 r. przeprowadziła kontrolę pt. *Zapobieganie i przeciwdziałanie cyberprzemocy wśród dzieci i młodzieży*, którą objęto Ministerstwo Edukacji Narodowej, Ministerstwo Cyfryzacji, pięć Komend Wojewódzkich Policji i dziesięć Komend Powiatowych Policji, tj. Komendy Wojewódzkie Policji oraz po dwie Komendy Powiatowe Policji z terenu województw: lubuskiego, łódzkiego, podkarpackiego, świętokrzyskiego i zachodniopomorskiego. Ponadto kontrole przeprowadzono w dziesięciu gimnazjach lub zespołach szkół – po dwie szkoły podstawowe albo gimnazja z terenu ww. województw¹.

Jak wskazuje raport NIK² problem przemocy dotyczy od 6% do 60% ankietowanych³. Skontrolowane KWP i KPP wraz z podległymi komisariatami, w latach 2013-2016 przyjęły

¹ Gimnazjum nr 2 w Stalowej Woli, 14 Gimnazjum nr 4 w Starachowicach, 9 Publiczne Gimnazjum nr 1 w Bełchatowie, 9 Gimnazjum nr 7 w Kielcach, 8 Publiczne Gimnazjum nr 1 w Świebodzinie, 6 Gimnazjum nr 12 w Szczecinie 4, Zespół Szkół nr 12 w Gorzowie Wielkopolskim, 4 Gimnazjum nr 5 w Piotrkowie Trybunalskim, 2 Zespół Szkół Gimnazjalnych w Łobzie 2 Gimnazjum nr 3 w Rzeszowie.

² LKI.410.002.00.2017., Nr ewid. 16/2017/P/17/071/LKI

³ Ankietę przeprowadzono w każdej kontrolowanej szkole wśród maksymalnie 100 uczniów (których rodzice wyrazili zgodę na przeprowadzenie ankiety), ich rodziców i 30 nauczycieli uczących tych uczniów. Dla ważności wyników ankiet istotne było uzyskanie wyników na poziomie 70%. W jednej szkole ww. warunek nie został spełniony, stąd wyników ankiet z tej szkoły nie uwzględniono w badaniu.

łącznie 89 zawiadomień o podejrzeniu popełnienia przestępstw związanych z cyberprzemocą. Zawiadomienia w powyższych sprawach składali przede wszystkim rodzice lub opiekunowie prawni małoletnich (67,4 %). Jedynie trzy sprawy zostały podjęte w wyniku własnych działań Policji⁴. Czyny dotyczące cyberprzemocy wśród dzieci i młodzieży polegały głównie na: uporczywym nękanii, podszywaniu się pod inną osobę oraz wykorzystywaniu jej wizerunku, groźbach karalnych, nieuprawnionej zmianie danych informatycznych czy w końcu zakłócaniu przetwarzania danych⁵. Wyniki badań pokazują, że aż 26,7% ankietowanych uczniów przyznało, że zjawisko cyberprzemocy dotknęło ich bezpośrednio. Także 24,5% ankietowanych rodziców wskazało, że ich dzieci były bezpośrednio ofiarą cyberprzemocy. Blisko połowa ankietowanych uczniów (48,8 %) stwierdziła, że w przypadku doświadczenia cyberprzemocy nie zwróciłaby się do nikogo o pomoc, a jedynie 13,3% zwróciłaby się o pomoc do nauczyciela.

Najwyższa Izba Kontroli dotychczas nie przeprowadzała kontroli dotyczącej cyberprzemocy wśród dzieci i młodzieży. Kontrola o Nr ewid. 16/2017/P/17/071/LKI jest pierwszą kontrolą Najwyższej Izby Kontroli w tym przedmiocie. Ze względu na wagę problemu kontrolą objęto podmioty odgrywające kluczową rolę we wspieraniu rodziców w jego rozwiązywaniu.

W wyniku kontroli zidentyfikowano problemy związane z zapobieganiem i przeciwdziałaniem cyberprzemocy wśród dzieci i młodzieży, a także wskazano bariery utrudniające prawidłowe realizowanie adresowanych do tej grupy odbiorców programów profilaktycznych.

Raport wskazuje na:

- brak właściwie rozpoznanej skali zagrożenia;
- brak koordynacji na szczeblu centralnym, co nie sprzyja właściwemu ukierunkowaniu i wymiarowaniu działań podejmowanych w celu zapobiegania i przeciwdziałania cyberprzemocy wśród dzieci i młodzieży;
- nieinformowanie kuratorów oświaty o przemocy rówieśniczej występującej wśród uczniów przez dyrektorów placówek oświatowych;

⁴ KMP w Kielcach oraz KPP Stalowa Wola

⁵ art. 190a§1 i §2, art. 190§1, art. 286a §1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. z 2016 r. poz. 1137, z późn. zm.).

- objęcie programem profilaktycznym jedynie uczniów, działania te nie obejmowały rodziców uczniów ani zatrudnionych nauczycieli;
- plany doskonalenia zawodowego nauczycieli, pedagogów i psychologów szkolnych nie uwzględniały doskonalenia umiejętności profilaktycznych i edukacyjnych nauczycieli w zakresie cyberprzemocy;
- brak koordynacji działań w zakresie zapobiegania i przeciwdziałania cyberprzemocy wśród dzieci i młodzieży;
- brak opracowanych wytycznych oraz zasad postępowania dla jednostek podległych i nadzorowanych dotyczących cyberprzemocy;
- nie zlecenie jednostkom podległym (kuratoriom oświaty, ORE) realizacji zadań w zakresie zapobiegania i przeciwdziałania cyberprzemocy wśród dzieci i młodzieży;
- brak działań monitorujących problem cyberprzemocy mimo jego dostrzeżenia przez kuratoria;
- doraźny charakter kontroli dotyczących cyberprzemocy podejmowanych głównie w oparciu o skargi rodziców w przedmiocie działalności szkoły w związku z cyberprzemocą.

Bez wątpienia nowoczesne technologie trwale i w sposób nieodwracalny zmieniły obraz współczesnej rzeczywistości, przyczyniają się do rozwoju, ale również są jednym z największych zagrożeń, tym bardziej, że średnia wieku inicjacji internetowej w Polsce wynosi obecnie 9 lat i 8 miesięcy (mediana, czyli przeciętny wiek inicjacji internetowej polskiej młodzieży wynosi obecnie 10 lat). Wyniki badań Instytutu NASK⁶ wskazują, że młodzież w zdecydowanej większości (86,2%) korzysta z Internetu codziennie, w tym 43,2% respondentów deklaruje, że jest bez przerwy „on line”. Interakcje społeczne i rozrywka stanowią dla nastolatków podstawową treść „świata wirtualnego”.

Wszelkie badania dotyczące funkcjonowania dzieci w Internecie dają nam, dorosłym, nauczycielom i rodzicom, wiedzę m.in. o zjawisku hejtu, a co za tym idzie możliwości podjęcia działań na rzecz ograniczania wynikających z niego zagrożeń dla dzieci i młodzieży.

Pod patronatem Rzecznika Praw Dziecka organizacja Global Dignity przeprowadziła badanie, na podstawie którego opracowano raport pt. „Wilki i owce w Internecie”.⁷ Na jego podstawie zespół psychologów stworzył materiały dydaktyczne dla rodziców i nauczycieli,

⁶ Raport z badania Nastolatki 3.0. Warszawa 2017 r.

⁷ Wilki i owce w Internecie, czyli raport na temat hejtu wśród młodzieży, Global Dignity.

w których opisano metody rozpoznawania zachowań świadczących o tym, że dziecko jest ofiarą lub inspiratorem hejtu. Kluczowym celem dokumentów jest prezentacja sposobów radzenia sobie ze zjawiskiem – co, jak i kiedy należy mówić, aby hejt nie działał destrukcyjnie.

Przemoc rówieśnicza z użyciem mediów elektronicznych stała się w ostatnich latach poważnym problemem społecznym. Zaobserwować można wzrastającą liczbę dzieci i młodzieży, które doświadczyły tej formy przemocy. Skłania to niewątpliwie do podejmowania działań identyfikujących wskazaną formę przemocy przez instytucje, które powinny zapobiegać i przeciwdziałać temu niebezpiecznemu, rozpowszechniającemu się zjawisku. Agresja w Internecie nie jest bowiem zachowaniem odizolowanym od postaw społecznych przejawianych w życiu realnym, lecz jest jej konsekwencją lub korelatem.

Wydaje się zatem konieczne prowadzenie intensywnych działań profilaktycznych, opracowanie procedur interwencyjnych, których zastosowanie pozwoli skutecznie reagować na niebezpieczne zjawiska oraz eliminować lub ograniczać negatywne skutki niepożądanych zachowań w sieci.

W związku z powyższym, w trosce o zapewnienie bezpieczeństwa dzieci i młodzieży, działając na mocy art. 10a i art. 11 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2017 r. poz. 922) zwracam się z prośbą o analizę przedstawionego problemu oraz poinformowanie, jakie działania są planowane w związku z wynikami kontroli w przedstawionym powyżej zakresie. W szczególności proszę o wskazanie, czy planowane są działania zmierzające do opracowania wytycznych określających sposób postępowania w zakresie identyfikowania i diagnozowania zjawiska cyberprzemocy oraz czy wcielono w życie działania profilaktyczne w zakresie przeciwdziałania przemocy z użyciem mediów elektronicznych.

Z wyrazami szacunku
Marek Szwed